

LA TRADUCCIÓ DE CÎTEAUX, A CATALUNYA, A L'EDAT MITJANA

Agustí ALTISENT

El primer dels documents fundacionals de Santa Maria de Poblet, a mitjan segle XII, presenta la grafia “Cistelz” per “Cîteaux”, en l'expressió “ordinem de Cistelz” en el pergamí original. La còpia d'aquest document conservada al cartulari gran de Poblet, dels voltants del 1225, i una altra en pergamí solt, del 1346, presenten “Cistella”¹. La documentació papal del segle XII escriu, en canvi, “abbas cisterciensis” i “ordo cisterciensis”², forma evidentment més culta.

No hi ha dubte, doncs, que a Catalunya pronunciaven “Cistells”, la qual cosa no ens ha d'estranyar, puix que l'any 1125, Guillem de Malmesbury des d'Anglaterra escrivia “religio Cistellensis” i “Cistellas”. J. Leclercq escriu: “Différentes formes du mot *Cistels*, qui équivalait à “roseaux”, figurent parmi les noms primitifs de Cîteaux, d'après J. Janauschek. ...mais l'étimologie du mot *Cistercium* a donné lieu à plusieurs interprétations, en particulier celle selon laquelle, l'endroit se trouvait près de la troisième pierre lapidaire - *cis tertium (lapidem millenarium)* de la route romaine reliant Langres à Châlons-sur-Saône. La pierre elle-même se trouvait à Dijon, quelques quinze milles au nord” remetent a B. Lackner⁴.

En resum: si bé a Roma, la documentació papal llatinitza “Cîteaux” per “Cister”, “Cistercium” o “cisterciensis”, a mitjan segle XII a casa nostra hom catalanitzava Cîteaux fent-ne “Cistells” -ben comprensiblement- i de l'orde del Cister en deien orde “Cistellenc”. D'altra banda, al segle XIII trobem documentat “Cistella”, forma que probablement és la llatinització, en plural culte, del que oralment deien, en català, “Cistells”. La forma catalana “Cister” emprada avui sembla ser, doncs, una retraducció al català de les formes “Cister”, “Cistercium”, oficialitzades per Roma, mentre que en la parla catalana es devia mantenir la pronunciació “Cistells”, que, al seu torn, més tard, fou adoptada com a forma gràfica.

El retorn dels monjos cistercencs a Poblet el 1940 tornà a posar en circulació les grafies Cister i Císter, i la pronunciació errònia “císter”. Actualment, el diccionari Fabra ha suprimit l'accent i la pronunciació correcta (si hom no adopta la forma Cistells) és amb accent tònic a la darrera síl·laba.

NOTES

1 *Diplomatari de Santa Maria de Poblet, I*, ed. A. Altisent, Barcelona, 1993, doc. 140.

2. *Diplomatari*, docs. 78 i 196.
3. J. Leclercq, "Le témoignage de Guillaume de Malmesbury sur S. Etienne Harding", a "Studia Monastica" 36 (1994), pp. 14-15.
4. J. Leclercq, *ibid*, p. 14, n. 12.

EXEMPLARS ENDARRERITS DEL "BUTLLETÍ INTERIOR"

La Junta Directiva comunica que té disponibles les quantitats d'exemplars endarrerits del "Butlletí interior" que s'indiquen per a cada número a la relació següent:

XV.....	4	XXXIX.....	46	XLVIII.....	7
XXIII.....	1	XL.....	6	XLIX.....	7
XXIX.....	11	XLI.....	19	L-LI.....	68
XXXI.....	16	XLII.....	31	LII.....	74
XXXII.....	10	XLIII.....	8	LIII.....	72
XXXIII.....	3	XLIV.....	8	LIV-LV.....	70
XXXIV.....	5	XLV.....	57	LVI.....	75
XXXV.....	10	XLVI.....	34	LVII.....	62
XXXVIII.....	19	XLVII.....	50	LVIII.....	112

Tots aquells socis que hagin ingressat a la Societat d'Onomàstica després de l'aparició de cadascun dels números esmentats i que estiguin interessats a disposar d'algun d'aquests exemplars, els poden demanar al Secretari de la Societat i els seran tramesos als preus de 750 o 1000 pessetes cadascun, segons el gruix del volum.